

cloritate, quam Christus ministris suis communicavit, et in Ecclesia semper obtinuit. Etsi vero antiquis patribus incognita fuerit hierarchiæ vox (1), apud eosdem tamen ea nomina occurrunt, quæ ad ejus notionem proxime accedunt; nam et Origenes vocavit episcopos, Ecclesiæ principes (2); Chrysostomus item commemoravit Ecclesiæ præfecturam (3); Eusebius pariter et Chrysostomus episcopos passim vocant, ecclesiarum archontas (4); latini autem patres vulgo episcopos dixerunt, Ecclesiæ præidentes, principes atque præpositos (5). Propterea cum citato Origene concludimus: « Paulus ecclesiarum rectoribus et principibus loquitur, his videlicet qui iudicant eos qui intus sunt, id est, episcopis, presbyteris et diaconis (6).

Ad 5. Mirata est Germania protestans, et quidem immerito, C. catholica, N. Quid enim mirati non sunt protestantes? Porro catholici mirati non potuerunt a Tridentino synodo vocem consecratam fuisse, omnium jam sermone tritam ac novatorum errori confodiendi aptissimam, quæque rem significat biblicis ac traditionalibus documentis firmatam (7).

Ad 6. N. Sæpius enim jam animadvertimus ecclesiasticam hierarchiam, seu potestatem, ad res divinas atque cœlestes, civilem vero ad humanas referri atque terrenas; nihil proinde esse civili reipublicæ formidandum ab ecclesiastica hierarchia, nec ullam fore perturbationem, si suis quæque finibus contineatur. Jam vero exploratum est summa divini numinis providentia, duobus maxime præsidii instructam esse

(1) Primus qui perhibetur in antiquitate usurpasse hierarchiæ nomen est Dionysius, vulgo areopagita nuncupatus. seculi 5. scriptor (qui putatur aliquis monophysita aut saltem monophysismi errore infectus ab erudito Le-Quenno diss. 2. Damascenica). Hic duos libros vulgavit: alterum, *De cœlesti hierarchia*, in 13 capitula distributum; alterum vero, *de ecclesiastica hierarchia*, complectentem capita 7; quos inter ceteros latine reddidit, et una cum reliquis ejusdem auctoris operibus denuo vulgavit Balthassar Corderius S. J., qui præterea annotationibus ea auxit et illustravit. De auctore operum areopagiticorum præclaram dissertationem lucubravit doctissimus P. J. F. Bernardus Maria de Rubéis Or. Pr. quæ est 9. inter eas quas scripsit *De gestis et scriptis ac doctrina sancti Thomæ Aquinatis*. Vol. in fol. Venet. 1750. In hac porro dissertatione vindicatur de Rubéis hunc auctorem ab omni apollinarismis, eutychanismis, et monothelismis labe ac suspitione.

(2) Tom. XVI. in Math. opp. edit. Caroli De la Rue, tom. III. p. 725 seqq. ubi constanter Origenes vocat episcopum ἑπίσκοπος, et instituit comparationem inter seculi principes et principes Ecclesiæ, atque diversam rationem patefacit quam illi tenent in regimine civili et ecclesiastico.

(3) De sacerdotio, lib. III. c. 13. vocans episcopatum ἐπισκοπή edit. Maur. opp. tom. I. p. 395.

(4) Euseb. Hist. eccl., lib. X. c. 4. in orat. panegyrica de edificatione ecclesiarum. Ed. Cantabrig. 1720. p. 479. Chrysostomus l. c.

(5) Tertull. lib. *De jejuniis adversus Psychicos*. c. 14. episcopos vocat *præpositos*; item Cyprianus epistolis IV. X. XXI. et alibi passim; et epist. LV. episcopatum nominat *sacerdotium princeps*. S. Hilarius comment. in Math. c. 27. eos nuncupat *populi principes*. Alia plura ejusmodi testimonia cf. apud Hallierum op. cit. *De hierarchia ecclesiastica*, lib. IV. c. 5. nec non apud Ringhamum *Origines sive antiquitates ecclesiasticæ* lib. II. c. 2. et apud Mamachium *Originem et antiquitatem Christi*. lib. IV. c. 4.

(6) Lib. II. in epist. ad rom. opp. edit. Paris. 1582. p. 2. pag. 504. De quo commentario in epist. ad Rom. cf. Huetium in Origenianis lib. III. sect. 2. § 8.

(7) Adversus Sarpam et Card. Pallavicini *Istoria del concilio di Trento*, lib. XXI. c. 15. § 14. seqq.

humani generis societatem ad felicitatem consequendam, quorum alterum ad divina ministeria, alterum ad civilem reipublicæ statum pertinet, ita ut ex utriusque conspiratione et concordia omnis res christiana atque civilis augetur et floreat (1).

II. Obj. 1. Si ecclesiastica hierarchia divina ordinatione constituta fuisset, et apostolica traditione declarata, certa et determinata esse deberet ecclesiasticæ regiminis forma; attamen magna adhuc viget inter catholicos ipsos ea de re concertatio. 2. Tridentini in eo canone nullam mentionem injecerunt rom. pontificis, nec patriarcharum, archiepiscoporum, archiepiscoporum, parochorum, aliorumque ejusmodi dignitatum, quos tamen catholici in ecclesiasticam hierarchiam inserendos esse contendunt. Ergo.

R. Ad 1. Viget inter catholicos controversia circa peculiarem regiminis formam, Tr. (2) circa regimen ipsum ejusque originem et subjectam, N. Catholici omnes adversus novatores plane consentiunt, Christum instituisse ecclesiasticam hierarchiam, quæ constat ex episcopis, presbyteris et ministris; Christum præterea his solis potestatem seu auctoritatem contulisse regendi et gubernandi Ecclesiam suam. Dogma propterea sartum tectumque est. Ipsorum concertationes attingunt tantum determinatam regiminis hujus formam, utrum scilicet ea sit pure monarchica, ut card. Ursini cum aliis contendit (3), an vero sit præterea aristocratia permixta, ut Natali Alexandro cum suis magis arridet (4), an denique aristocratia et democratia temperata, ut Bellarmino et Gretzero placet, propterea quod fidelis quilibet per inferiores Ecclesiæ gradus potest ad summum potestatis apicem pervenire (5). Jam vero ejusmodi concertationes rem

(1) Apposite Ivó Carnotensis, epist. 240. ad Paschalem II. scribit: « Cum regnum et sacerdotium inter se conveniunt, bene regitur mundus, floret et fructificat Ecclesia » *Epist. romis carnol.* Paris. 1585. pag. 200. b.

(2) Quod intelligi debet de peculiari regiminis monarchici forma; nam quod monarchicum regimen a Christo in Ecclesia institutum sit, in controversiam venire non potest, atque, ut loquitur Duval in op. *De suprema rom. pontificis in Ecclesia potestate*. Paris. 1614. P. I. q. 2. pag. 108. *Id affirmant doctores omnes*. Nosque postea ostendemus.

(3) Dissert. *qua ecclesiastica monarchici forma seu ratio explicatur in op. De rom. pontificis in synodos œcumenicas et earum canonis potestate*. Romæ 1740. part. 2. lib. VII. pag. 539. seqq.

(4) Diss. IV. in hist. eccl. sect. 15. et 16. § 3.

(5) Bellarmin. lib. I. *De rom. pontifice* c. 5. Gretzerus in *Defensione tertie controversie Bellarmini de rom. pontifice*. opp. edit. Ratisbon. 1757. tom. IX. c. 5. Videri possent primo intuitu Bellarminus et Gretzerus minus tribuisse monarchicæ formæ, quam tribuerit Nat. Alexander, siquidem illi non solum monarchiam aristocratiam, sed præterea democratiam temperatam adhaerent. Ast si res penitus introspectatur, rem longe aliter se habere patebit. Etenim Bellarminus et Gretzerus eo sensu affirmant ita temperatam monarchiam optimam esse in his terris regiminis formam quatenus in ea habetur summus aliquis princeps, qui et omnibus imperet, et nulli subijciatur, principes tamen in ea inveniuntur, qui non sint vicarii regis, sive annui iudices, sed veri principes, qui et imperio principis summi obediunt, et interim provinciam vel civitatem suam non tanquam alienam, sed ut propriam moderentur ac regunt; quatenus demum in ea nec princeps summus, neque principes subjecti hæreditaria successione dignitates illas acquirant, sed ex universo populo optimi quique ad eas evehantur. Hinc patet monarchicam ejusmodi regimen

ipsam non attingunt; nec minores forsitan vigent in ipsa civili republica circa peculiare uniuscujusque magistratos attributiones, privilegia, præminentias, quin propterea in dubium revocetur potestas civilis; idem dic de acerrimis controversiis quæ circa jus in sacra, ut ipsi loquuntur, inter protestantes adhuc agitantur (1).

Ad 2. D. Quia propositum Tridentinis fuit eos gradus recensere qui, ex divina ordinatione, jurisdictionis fundamentum ac basim constituunt, C. ad reliquorum exclusionem, N. Etenim soli recensiti gradus sunt, qui ex divina institutione vim tribuunt exercendæ potestatis in Ecclesiam. Patriarcharum porro, archiepiscoporum, aliorumque præsidium dignitates et officia, omium consensu, ab ecclesiastica tantum institutione dimanant, et divinæ illi ordinationi inveniuntur. Quamvis autem romani pontificis primatus divinitus institutus sit, ordinem tamen minime constituit; quare patres Tridentini de eo in cit. canone nullam mentionem fecerunt, quia mens ipsis fuit eos tantum gradus commemorare, qui peculiari ritu divinitus instituto conferuntur (2).

ARTICULUS III. De mutuo inter Ecclesiæ animam et corpus commercio.

Cum ex hæcenus constitutis ac vindicatis constet Ecclesiam, veluti humanum individuum, aut etiam ad instar quodammodo Christi ipsius fuisse institutam, ut ejus personam jugiter in terris visibilem referret, anima proinde et corpore præditam, sequitur mutuum debere intercedere commercium inter ejusdem animam et corpus ex quo vita pendet et actio.

Nec enim Ecclesia instar cadaveris est sine vita ac sine motu, sed viva est et operans. Atque, ut præse analogiam prosequamur, quemadmodum ad vitam constituendam, præter animam et corpus, requiritur nexus inter utrumque, vi cuius commercium illud

temperatum esse tum aristocratiam sub priori respectu, tum democratiam sub posteriori. Deinde ostendunt tale esse regimen Ecclesiæ, in qua vera est monarchia per summum pontificem, aristocratia per episcopos, qui veri principes sunt et pastores, non autem vicarii summi pontificis; adest denique democratia, cum nemo sit ex omni christiana multitudo, qui ad episcopatum, imo et ad summi pontificatus apicem evehi non possit. Contra vero Nat. Alexander, diss. cit., nititur ostendere adversus Bellarminum et auctorem anonymum (Anton. Charlas), eo sensu permixtum aristocratiam esse regimen monarchicum Ecclesiæ, quod suprema potestas sit auctoritas conciliorum, non autem rom. pontificis qui illis subijciatur in sententia theologorum gallicanorum. Hanc sententiam suo loco expendimus; interim hic obiter observo argumenta omnia que profert Nat. Alexander, diss. IV. in sect. I. s. 2. ad adstruendum monarchicum Ecclesiæ regimen, si quid evincunt, evincere pariter monarchiam puram.

(1) Fuscus concertationes exponit Wegscheider § 187. (2) Præter auctores cit. et de hoc argumento etiam Petrum de Marca in dissert. *De discriminibus clericorum et laicorum ex jure divino, et de forma regiminis a Christo instituta*, quæ reperitur in collectione cui fit: *Opuscula Petri de Marca archiep. Parisiens.* vol. I. in 8. Paris. 1681. pag. 72. seqq. item Thomassinum *Veus et nova Ecclesiæ disciplina* toto lib. I. Mamachium op. cit. lib. IV. c. 5. *De forma et ratione gubernandæ ecclesiæ*; præcipue vero Zaccariam in *antifabronio vindicato*. Casseus 1771. pag. I. diss. II. *De forma regiminis ecclesiastici a Christo Domino instituti* pag. 181. seqq. præsertim c. 2.; nec non Mœhler *symbolique* tom. II. c. 3. § 45. *De la hiérarchie*, pag. 81. seqq.

mutuum exurgit quo anima in corpus, corpus vero in animam agat; sic etiam in Ecclesia, ut viva dici possit et sit, seu corpus vivum, necesse est ut suo modo hoc intercedat commercium, quo ejusdem Ecclesiæ anima in corpus, et corpus in animam vim exercat suam. Insuper, ad eum modum quo in humano individuo semine creto, prius evoluitur ac se prodit corpus, deinde animus, qui per corporis operationes innoscit, sic Ecclesia incipit a generatione, quæ ei obtingit per baptismum, ac, si sermo sit de adultis, per verbum Dei et per baptismum, quo quis cooptatur in membrum Ecclesiæ, donec per virtutum theologiarum exercitium anima, qua vivum ille membrum effectus est, se manifestat exterius. Demum, quemadmodum corpus extrinsecus alimentis perceptis nutritur, et animus verbo seu institutione informatur, ita Ecclesia verbo Dei reliquisque subsidiis exterioribus alitur, quæ totidem gratiæ ac sanctitatis vehicula sunt, ac animam penetrant vivificantque. Interiori porro hanc vitam seu sanctitatem, qua suo modo informatur, Ecclesia exterius patefacit sive per sanctas operationes, sive etiam per supernaturalia dona atque charismata quibus a Deo honestatur (1).

Cum ex hoc mutuo commercio, ut diximus, vita efflorescat, efflorescit et unitas, quemadmodum unitas personæ seu individui in supposito humano ac vita ex animæ et corporis mutuo commercio profluunt. Valde propterea interest mutuum ejusmodi inter animam et corpus Ecclesiæ commercium adstruere, ob gravissima quæ exinde pendit corolla-

(1) Præclare Dr. Mœhler, in *Symbolica*, cap. 5. § 58, discrimen detegit quod interponitur inter doctrinam protestantium et doctrinam catholicam circa originem corporis et animæ Ecclesiæ, plane inter se contrarias. « Les catholiques, inquit, enseignent: L'Eglise visible existe d'abord, puis vient l'Eglise invisible, c'est la première qui forme la seconde. Les luthériens disent, au contraire: L'Eglise visible sort de l'invisible; la seconde est le fondement de la première. » Id est: juxta catholicos, ex corpore Ecclesiæ provenit anima; juxta protestantes, ex anima provenit corpus. Pergit porro eximius auctor: « Cette contrariété, si petite au premier coup d'œil, implique une énorme différence. Quand l'Evangile vint éclairer le monde, le royaume de Dieu n'existait qu'en Jésus-Christ et dans l'idée divine. Ce furent les apôtres qui, les premiers reçurent la nouvelle de ce royaume; mais elle leur fut annoncée par la parole externe, par le langage humain; elle passa du dehors dans leur intelligence. Lorsque le Fils de Dieu fait homme eut formé les apôtres, il leur donna la mission extérieure de semer au loin la doctrine du salut. Alors on voit les ouvriers évangéliques traversant des contrées où régnait, non pas le souverain Dominateur, mais le prince des ténébres. Instruments du Christ qui agissait en eux, ils apportèrent l'image de l'homme céleste dans des cœurs qui jusque-là n'avaient réfléchi que celle de l'homme terrestre. Or, de même qu'ils avaient été envoyés par le Sauveur, à leur tour ils envoyèrent des disciples qui portèrent plus loin la divine parole; et c'est ainsi que, dans tous les siècles, de l'Eglise visible a décollé l'invisible. Telle est aussi la marche qui entraîne l'idée de la révélation chrétienne: institution positive et permanente, enseignement déterminé dans ses dogmes et ses préceptes, elle nécessitait un ministère vivant et parlant, auquel pussent se rattacher ceux qui désiraient la connaître. » Quod deinde latius prosequitur, exponens contrarium principium protestantium cuius absurditatem patefacit. Cum vero dicitur ex Ecclesia visibili efformari Ecclesiam invisibilem, intelligi debet, prout illa instrumentum et organum est quo Deus utitur ad communicandam gratiam sanctificantem habitusque virtutum; siquidem semper ipse prior est ad tangendam cor per gratiam actuali.

ria, de quibus a nobis paulo post agendum erit. Sit igitur

PROPOSITIO. — *Mutuam existit inter animam et corpus Ecclesie a Christo institutae commercium, quo ipsam supernaturali modo jugiter vivere et agere certissime deprehenditur.*

Ideo in propositione enuntianda adjecimus verba illa, *supernaturali modo*, id est, divino, quia contendimus non vitam qualemcumque Ecclesie vindicare, sed eam quae ex intima ejus conjunctione cum Christo exurgit, quam *jugem* praeterea esse adstruimus.

Cum porro, ex dictis, ad ejusmodi commercium constituendum duo concurrant, aliud ex corpore in animam, aliud ex anima in corpus, ob mutuam actionem ac reactionem utriusque, seu quam exercent ad invicem; ad illud constituendum duo a nobis praestanda sunt, evincendum scilicet, et corpus Ecclesiae agere in animam, et animam vicissim in corpus et per corpus ejusdem Ecclesiae agere.

Et primum quidem vix probatione indiget, cum et protestantes ipsi fateantur per Dei verbum seu praedicationem Evangelii, atque per sacramenta gigni in nobis sanctitatem, ac per baptismum in specie nos cooptari in Ecclesiae corpus. Si qua controversia viget, haec tota versatur circa modum quo sacramenta hunc effectum producant, num scilicet per se et immediate, ut contendunt catholici, an vero mediante fide, ut autamant protestantes (1).

Superest igitur evincere quod anima agat in corpus, ita ut exterius se prodat interior sanctitas tum per pia opera, tum etiam per extraordinaria illa dona quibus Deus consuevit insignem nonnullorum Ecclesiae membrorum sanctitatem exornare, ac veluti sigillo obsignare.

Jam vero interioriorem fidem per externam professionem et cultum exterioriorem qui Deo exhibetur, nemo est qui ambigat pateferi. Id ipsum dicatur de spe, cujus vi fit ut calparum remissionem a Deo petamus atque expectemus, preces ad eum fundamus, ut media idonea obtineamus quibus in officio perstemus, expugnemus salutis nostrae adversarios, ardua aggrediamur ad salutem nobis comparandam. Denique patefacimus charitatem tum in exequendis Dei mandatis, juxta illud Christi effatum: « Qui habet mandata mea, et servat ea, ille est qui diligit me. Qui autem diligit me diligetur a Patre meo: et ego diligam eum » (2); tum etiam per actus dilectionis in quos erumpimus; tum demum in exercendis charitatis operibus et misericordiae in proximum; quod et de virtutibus reliquis exinde prodeuntibus, aut illas comitantibus ob eandem rationem intelligi debet.

Cum autem exteriores ejusmodi actus, ac propterea exterior ipsa sanctitas, sive spectes principium ex quo dimanant, sive motivum quo quis ad eos molendos permovetur, sive demum modum quo perficiuntur

(1) Cf. Tract. De sacrament. in genere, cap. 2. n. 45.

(2) Jo. xiv, 21.

tur (ob defectus nimirum quibus saepe homines obnoxii sunt), incertum de singulis saltem individuis sit aut esse queat utrum ex principio supernaturali gratiae aut ex naturali affectione; utrum ex recto, vel pravo fine; utrum ex intenso vel remisso animo procedent; sit ut nobis, certo saltem et absque omni deceptionis formidine, de interiori animi conditione eorum qui sanctitatem exterius profitentur satis constare non possit. Huc accedit quod nulla ferme sit secta seu, ut vocant, particularis communio, quae veram sanctitatem ac proinde vitam sibi non vindicet, atque in alia quavis ab ea separata inesse non denegat (1). Deinde et illud addendum quod nulla secta sit quae suam non faciat morum probitatem et integritatem praeter reliquis quibuscumque. Quae cum ita se habeant, ne in re tanti momenti in ambiguo versaremur, Deus certo testimonio Ecclesiam suam communitate voluit, ut tuto secereretur ab illis sectis omnibus quae perperam Ecclesiae sibi nomen usurpant, ac nomen quidem habent quod vivant, re ipsa tamen mortuae sunt.

Consistit autem hoc testimonium potissime in jugi ac perpetua illa charismatum affluentia quam Christus pollicitus est Ecclesiae suae, quamque in ea jugiter perseverantiam usque ad seculi consummationem spondit; consistit item in mira fecunditate quam pariter jugem eidem Ecclesiae suae promisit.

Porro charismatum affluentiam Ecclesiae suae pollicitum esse Christum evincunt quae leguntur Jo. XIV. 12, ubi ait Christus: « Amen amen dico vobis, qui credit in me, opera quae ego facio, et ipse faciet, et majora horum faciet, quia ego ad Patrem vado » (2); loquitur autem de miraculis; item quae leguntur Marc. XVI. 17. 18: « Signa autem eos qui crediderint haec sequentur: in nomine meo demonia ejicient; linguas loquentur novae; serpentes tollent, et si mortiferum quid biberint, non eis nocent; super agros

(1) Saltem ita senserunt non ita pridem sectae omnes, ut suo loco expendimus, quae professae sunt intolerantiam religiosam. Etenim, praeter ea quae attulimus in tract. De vera relig. par. II. prop. XII. n. 294. cum notis annexis. Anglic. Palmer. in op. cit. Tractatus Ecclesiae Christi, edit. 2. London. 1859. sect. III. quae est De salute solum in Ecclesia, non modo ipse eandem doctrinam profiteatur, sed insuper ostendit adhuc eandem profiteri independentes, quakeros, et ecclesias britannicas, quae in synodo Londinensi an. 1892. art. 18. anathema dixerunt contrariae sententiae, et confirmat testimonium Pearsonii, Beveridge, Wilsonii, etc. Verum juverit verba afferre recentioris protestantis, nempe D. Pilet-Joly ministri genevensis, qui in opusculo cui tit. Facilité, certitude, raison en matière de foi 1859, adhortatur catholicos, ut ingrediantur viam salutis, quae juxta ipsum alia non est praeter eam quam praebet protestantismus. Cum enim in eo opusculo haec proposuisset questionem: « Que faut-il que je fasse pour être sauvé? » Contendit neminem posse tuto acquiescere donec inveniret idoneam ejus solutionem; tandem concludit p. 75: « O vous, mon cher frère catholique romain, qui lisez ces lignes, venez et voyez... Vous le voyez, sous peine d'être plus ou moins hypocrite, il faut que vous soyez plus ou moins protestant. Mais trouvez-vous la paix dans cet état ambigu? Votre âme est-elle tranquille? Pensez-vous que le Seigneur admettra un compromis entre le mensonge et la vérité?... Le salut d'un tel homme serait une prime de félicité en faveur de l'hypocrisie, » etc. Sed et quae adversus hoc opusculum praecclare scripsit D. Baudry in op. Gémissements d'un cœur catholique sur les préjugés d'un ministre de Genève. Lyon 1840.

(2) Cf. in hunc loc. Cornet. à Laptide.

manus imponent, et bene habebunt. » Item, I Cor. XII. 6 seqq., Apostolus: « Divisiones, inquit, operationum sunt, idem vero Deus, qui operatur omnia in omnibus. Unicuique autem datur manifestatio spiritus ad utilitatem. Alii quidem per spiritum datur sermo sapientiae... alii sermo scientiae... alteri fides... alii gratia curationum... alii operatio virtutum, alii prophetia, alii discretio spirituum, alii genera linguarum, alii interpretatio sermonum. » Quibus verbis complexus est Apostolus varia charismatum dona, quibus, juxta Christi pollicitationes, sua aetate abundabat Ecclesia. Jam vero Christi verba dicta sunt iis quibus se affuturum Christus promisit usque ad consummationem seculi, seu societati a se institutae, et indefinita sunt, scilicet ad nullum determinatum tempus coarctantur. Imo, cum, ex Apostolo, signa data sint infidelibus non autem fidelibus (1), pronum est inferre tandiu perseverantia esse extraordinaria haec Dei dona, quamdiu infideles fuerint ad Christum per Ecclesiam convertentes. Cum vero plenitudo gentium, ut idem loquitur Apostolus (Rom., XI, 25), non nisi sub mundi finem ingressura sit in Ecclesiam, patet usque ad mundi finem illa dehere in Ecclesia perdurare.

Atque hic jam attingimus alterum vitae testimonium quod Christus Ecclesiae suae praebere voluit, nempe miram fecunditatem. Evidens enim est quod, si Ecclesia novos semper gignit Christo filios, imo populos ac gentes, eas revocando de infidelitatis et errorum tenebris in admirabile Evangelii lumen, vita ac vigore praedita sit necesse est. Porro Christum ejusmodi tribuisse sponsae suae fecunditatem nunquam defuturam aperte ostendunt ejus verba, quibus apostolis mandavit praedicare Evangelium omni creaturae, ac docere et baptizare omnes gentes (Ps. II, 8. XXI, 28. LXX, 11. LXXXV, 9. CXVI, 1, etc.). Quamdiu propterea remanent gentes convertendae, aut revocandae ad Christum, tandiu permanet et objectum missionis et fecunditatis in Ecclesia. Gentes vero omnes tandem aliquando fore ad Christum convertendas clarissima et veterum prophetarum et Christi ipsius repetita vaticinia praenuntiant. Omissis enim quae passim in Psalmis leguntur de futura gentium omnium conversione, Isaias, cap. LIV, sic alloquitur Ecclesiam: « Lauda, sterilis quae non parit; decanta laudem et hinni, quae non pariebas, quoniam multi filii desertae, magis quam ejus quae habet virum, dicit Dominus. Dilata locum tentorii tui, et pelles tabernaculorum tuorum extende, ne parcas; longos fac funiculos tuos, et clavos tuos consolida. Ad dexteram enim et ad levam penetrabis; et semen tuum gentes hereditabit. » Quae verba de Ecclesia Christi ex gentibus colligenda exponit Apostolus, Galat., IV. 27. Sic alibi passim celebrat idem propheta Ecclesiae triumphos (2). Christus autem, Matt., VIII. 11, praenuntiat quod « Multi ab oriente et occidente venient, et re-

cumbent cum Abraham, Isaac et Jacob in regno caelorum, » et quod suum Evangelium praedicandum esset in universo mundo (Matth. XXVI, 13. Marc. XIV, 9). Demum Apostolus loquitur de plenitudine gentium ad Christum convertenda (Rom., loc. cit.).

Si igitur charismatum affluentia quibus Ecclesiam suam cumulare Christus promisit, si fecunditas perennis in gentibus Christo procreandis qua divinitus Ecclesia praedita est, argumento ineluctabili sunt eadem vivere vita supernaturali atque divina per intimam ejusdem cum Christo unionem; patet inter animam et corpus Ecclesiae illud intercedere mutuum quod enuntiavimus commercium, quo jugiter eam vivere supernaturali modo et agere certissime deprehenditur.

Ex hac sic constituta thesi non solum sensum intelligimus Christi verborum quibus haec vita Ecclesiae declaratur, verum etiam germanum sensum assequimur loquendi usus, quem interdum patres adhibuerunt. Sane Christus ita apostolos suos alloquitur: « Vos autem videtis me, quia ego vivo et vos vivetis, in illo die vos cognoscetis quia ego sum in Patre meo, et vos in me et ego in vobis... Si quis diligit me sermonem meum servabit, et Pater meus diliget eum, et ad eum veniemus et mansionem apud eum faciemus » (1); quo sensu scribebat Apostolus: « Spiritus vivit propter justificationem... si secundum carnem vixeritis moriemini: si autem spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis. Quicumque spiritu Dei agitur, ille sunt filii Dei » (2). Qui propterea de se ipso loquens ait: « Vivo autem jam non ego, vivi vero in me Christus » (3). Ut alia pene innumera praeteream quibus plena sunt sacra eloquia. Huc pariter referuntur quae patres unanimiter scribunt, praesertim vero s. Augustinus, quod ille qui sunt extra corpus Christi non vivificantur a spiritu Christi: « Vis ergo, inquit, et tu vivere de spiritu Christi? In corpore esto Christi... Non potest vivere corpus Christi, nisi de spiritu Christi » (4).

DIFFICULTATES. I. Obj. 1. Argumentum quod ex mutua animae et corporis Ecclesiae communicatione ducitur, vagum est et nullius momenti. 2. Nulla siquidem secta est, quae membra virtutibus praestantia non jactet, seque propterea vita frui supernaturali, quae exurgat ex intima cum Christo communicatione.

3. Si vero de fide in specie sit sermo, unaquaqueque se veram fidem, ceteris communionibus exclusis, profi-

(1) Joan. xiv, 20-25.

(2) Rom. viii, 11-14.

(3) Galat. ii, 20.

(4) Tract. xxxvi. in Jo. n. 45. Ex his clarius intelliguntur quae superius explanavimus s. doctoris dicta, quibus affirmat peccatores esse quidem in corpore Ecclesiae, non autem de ejus corpore; illos non pertinere ad unicum columbam castam, simplicem, pudicam, etc. Quia peccatores sunt in Ecclesia visibiles, sed non sunt de Ecclesia corpore, quatenus non sunt membra viva, seu vivificata a Christo ex quibus componitur corpus vivum ejusdem Ecclesiae, sed solum membra mortua corporis vivi; non autem significat peccatores absolute non esse in corpore Christi, ut patet etiam ex verbis, quae immediate subdit post ea quae adduximus ex tract. in Joan: « Non abspereat a compage membrorum, non sit putre membrum, quod resecari mereatur... sit pulchrum, sit sanum, etc. »

(1) I. Cor. XIV. 22. Quamvis hic Apostolus non agat in specie nisi de dono linguarum, attamen, ut patet, eadem ratio viget pro ceteris donis extraordinariis.

(2) Cap. 63, 1 seqq. cap. 49. cap. 41 seq. etc.

eri contendit. 4. Ceterum virtutes ac sanctitas res sunt relativæ, de quibus unusquisque iudicat prout affectus est seu animo comparatus: hinc opera poenalia, virginitas, cœlibatus, quæ in summo pretio habentur penes catholicos, abominabiles sunt penes protestantes; idem die de pluribus aliis. Ergo.

R. Ad 1. N. Ex intima siquidem rei natura illud argumentum petitur; quodlibet enim individuum ex anima et corpore constans, vi illius commercii vivat necesse est. Quod autem de individuo physico dicitur, per analogiam individuo morali aptari potest ac debet. Sane, cum Ecclesia per modum corporis viventis a Christo instituta sit, cuius sanctitas ingeneratur per gratiam quam Christus in eam, tanquam caput in membra et vitis in palmite, jugiter infundit, melius cognosci nequit utrum eam vitam habeat, seu jugem hunc influxum, quam ex ejus externis operationibus. Si istæ tales sint, ut non nisi gratia sanctificanti tribui possint, necessario constat de ejusmodi vita.

Ad 2. D. Nulla secta est quæ membra non jactet præstantia virtutibus politicis et appellatis, C. virtutibus divinis, proficiuntibus nempe ex consortio divinæ naturæ, N. Nulla profecto secta reperietur, quæ aliquot saltem ex suis membris virtute præstantia non jactet; at aliud est loqui de virtute naturali, externa, politica, quam non inficiamur in singulis communionibus reperiri posse, aliud vero de virtute ex gratia sanctificante et charitate profecta, quæ in membris tantum per Christum sanctificatis inesse potest. Hæc autem reperiri nequit nisi in eo corpore seu societate, cum qua Christus in intima sit communionem. Talem autem esse illam societatem cum qua idem Christus se esse per extraordinaria dona manifestat, nemo sanus inficias iverit. Excipiendi tamen illi sunt qui, ut aiunt, bona fide in aliqua secta versantur, quos spiritu saltem ad Ecclesiam pertinere ostendimus.

Ad 3. D. Quælibet secta veram se fidem profiteri contendit absque ullo fundamento, ac propriæ persuasioni tantum innixa, C. reipsa profitetur, N. Nam hoc ipso quod sectæ inter se perpetuo discrepantes sibi persuadeant se unice veram tenere fidem, quæ non nisi una esse potest, aperte ostendunt fallacem necessario esse hanc earum persuasionem. Nulla secta præ alia sibi de hac possessione blandiri potest. Omnes siquidem, rejecta legitima auctoritate, privatum sensum illi suffecerunt ad veram fidem a falsa discernendam; privatus autem sensus in sectis omnibus nullius ponderis est: exinde enim fluctuatio illa opinionum profluxit, exinde item feracissimum germen illud tolerantia, ut vocant, religio, sponte sua pullulavit (1) cum quo vera fides consistere nequit.

(1) Hæc tolerantia, scribit Wegscheider, § 186, quæ dicitur recentioris ævi progenies nobilis; atque in nota (d) ad id confirmandum profert verba Rousseau in ejus epistolis de tolerantia « La religion protestante est tolérante par principe, elle est tolérante essentiellement: elle l'est autant qu'il est possible de l'être; puisque le seul dogme qu'elle ne tolère pas, est celui de l'intolérance. » Verum hæc intelligi debent de tolerantia speculativa; siquidem in

Ad 4. N. Soli enim epicurei et increduli affirmare possunt virtutem et sanctitatem relativam esse. Quod si protestantibus non sapiunt opera poenalia, virginitas ac cœlibatus, a quibus propterea abhorrent, id fit, quia, dum ipsi ut fucum faciant incautis profiterentur se tantummodo inharere sacris Litteris, quas unicuique controversiarum iudicem proclamant, non Evangelio, sed sibi solis credunt (1). Quoties propterea Evangelium aliquid commendat quod ipsis non arrideat, Evangelium eludunt ac mire detorquent, ne quid ex eo incommodi capiant.

II. Obj. 1. Plane ridendos se præbent qui, in tanta in qua versamur scientiarum luce, adhuc committuntur extraordinaria dona, prophetias, miracula, ac si superis placet, extases, raptus, ut nobis suadeant imo et persuadeant penes Christi Ecclesiam adhuc vigere supernaturalia charismata, quibus manifesta fiat mutua communicatio inter divinum humanumque elementum. 2. Ut enim omittamus donorum illorum affluentiam coarctari a patribus, nominatim vero a ss. Augustino (2) et Gregorio M., ad Ecclesiam initia, quando fides erat miraculis nutrienda (Hom. XXIX. in Evangelia); 3. exploratum est nunc passim recipi a sapientibus viris systema mythicæ expositionis quoad omnia illa Veteris ac Novi Testamenti loca, quæ immediatam Dei actionem præ se ferre videntur. 4. Sane, præeunte Heyne, Eichornius, Paulusius, aliique non pauci protestantes utriusque fœderis *lectiunculas* (*Legendas* vocant), in quibus referuntur Dei manifestationes, miracula, aliaque ejusmodi mira et extraordinaria eventa; exegerunt ad ethnicorum mythos, ut sic fundum historicum veste seu apparatu mythico expoliarent, aperirentque quod sub illo symbolico velo tegebatur (3). 5. Deinde, quem latet et a vetustioribus hæreticis et ab ipsis protestantibus miracula, imo et vaticinia, visiones prætendi, ac proferri ut argumentum ineluctabile divini in propriam sectam favoris? Celebres inter ceteras sunt visiones lutherani Swendenborgii. 6. Denique et illud exploratum est apud ipsos catholicos, miracula ac dona extraordinaria argumentum minime esse interioris sanctitatis, cum et ab impiis patrari possint. Ergo.

R. Ad 1. D. Si illi qui hæc proferunt firmissimis documentis non inniterentur, C. Si validis ac firmis documentis innitantur, N. Rident profecto increduli ac hæretici dum talia audiunt, et cachinnis etiam excipiunt; ast rident ut insani ridere solent ea quæ non percipiunt. Aliud porro est contemnere, ut passim faciunt adversarii nostri, aliud vero ad rigidum examen revocare quæ proferuntur, quod tamen ipsi constanter negligunt. Excæcati ut sunt, ac pro-

praxi nulli fere sunt intolerabiliores protestantibus præsertim erga catholicos.

(1) Quid enim clarius in Scripturis traditur, quam consilium cœlibatus, ac paupertatis voluntarie, necessitas item bonorum operum ad salutem, necessitas ponitentia? Sed quia hæc protestantibus non arrident, ea in Scripturis non inveniunt.

(2) In lib. *De vera religione*, cap. 25., n. 47.

(3) Apud Strauss *Vie de Jésus-Christ*, tom. 1. prem. part. Introduction. i. v. seqq.

pria scientia quam buccinant inflati dedignantur illa expendere: quod si facerent, nullus dubito quin ab ejusmodi risu se reciperent, præsertim si, ut deceat, in negotio adeo gravi veritatis amore id præstarent ac animo anticipatis iudiciis vacuo.

Ad 2. D. Patres donorum illorum affluentiam coarctant ad Ecclesiam primordia relative, C. absolute N. Nempe s. Augustinus, s. Gregorius M. ac patres reliqui quoad universalitatem, et multitudinem fidei affirmant cessasse illa charismata, quæ olim communia erant in Ecclesia (1). Hoc enim commune donum non erat amplius necessarium post sufficientem evangelii promulgationem. Nunquam vero affirmarunt cessasse omnino in Ecclesia charismata illa, quæ ipsimet in sanctis celebrarunt, atque spectarunt ut peculiis solius veræ Christi Ecclesiæ proprium (2), ejusque præcipuum ornamentum.

Ad 3. D. Id est penes incredulos sub larvato christianorum nomine, C. penes vere christianos N. Diffiteri non possumus ejusmodi systema perinde ac rationalismum quibus funditus christiana religio evertitur, esse fructum naturalem protestantismi (3).

(1) Sane s. Augustinus quæ in objecto loco ex lib. *De vera relig.* scripserat, nempe: « Cum ecclesia catholica per totum orbem diffusa atque fundata sit, nec miracula illa in nostra tempora durare permisi sunt, ne animus semper visibilia quaereret, et eorum consuetudine frigeret genus humanum quorum novitate flagravat. » hæc, inquam, sic temperat lib. 1. *Retract.* cap. 15. n. 7. « Sed non sic accipiendum est quod dixi, ut nunc in Christi nomine fieri miracula nulla credantur. Nam ego ipse quando istum ipsum librum scripsi, ad mediolanensium corpora martyrum in eadem civitate caecum illuminatum fuisse jam noveram, et alia nonnulla, qualia tam multa etiam istis temporibus fiunt, ut nec omnia cognoscere nec ea que cognoscimus enumerare possimus. » Sic etiam s. Greg. M. ea que scripserat in hom. XXIX. in *Evang.*, exponit lib. XXVI. in *Job.* cap. 18. n. 56. ed. Maur. « Tunc quippe sancta Ecclesia miraculorum adiutoris indiguit, cum contribulatio persecutionis preesset. Nam postquam superbiam infidelitatis edomuit, non jam virtutum signa, sed sola merita operum requirit, *quævis et illa per multos, cum opportunitas exigit, ostendat.* » et n. 57. « Quid est ergo mirum, inquit, si propagata fide, crebro miracula non fiunt? » Hinc videmus utrumque plura miracula sua ætate patrata referre.

(2) Patres reipsa passim affirmant ab hæreticis, seu penes hæreticos nulla fieri miracula; unius vel alterius verba afferre sat erit. S. Irenæus lib. II. cap. 51. ed. Mass. n. 3. loquens de hæreticis ait: « Nec enim caecis possunt donare visum, neque surdis auditum... neque debiles aut claudos, aut paralyticos curare, vel alia quadam parte corporis vexatos... Tantum autem absunt, ut mortuum excitent. » Sic s. Augustinus lib. XIII. cont. Faustum manich. cap. 5. « Miracula, inquit, non facitis. » Alia plura ejusmodi testimonia tibi exhibebit Jodocus Coccius in *Thesaurio catholico* lib. VIII. de *signis ecclesiæ*, art. XIV.

(3) En verba Straussii op. cit. *Introduction* §. v. pag. 21 seqq. « Lorsque l'empire romain ayant été christianisé, et les grandes hérésies ayant été connues, le principe chrétien acquit une domination de plus en plus exclusive; lorsque les écoles de la sagesse païenne se fermèrent, et que des peuplades incultes de la Germanie se soumièrent à l'instruction de l'Église; alors le monde, durant les longs siècles du moyen âge, vécut satisfait du christianisme tant pour la forme que pour le fond; et toute trace disparut de ces conceptions interprétatives qui supposent une rupture entre la civilisation du peuple et du monde, et de la religion. La réforme porta le premier coup à la prospérité de la croyance de l'Église; elle fut le premier signe d'existence d'une culture qui, comme cela s'était vu jadis dans le paganisme et le judaïsme, avait désormais pris, au sein même du christianisme, assez de force et de consistance pour réagir contre le sol qui l'avait portée, c'est-à-dire contre la religion reçue. Cette réaction, tournée d'abord seulement contre l'Église dominante, forma le drame noble, mais rapidement terminé de la réforme; plus tard elle se dirigea vers les do-

Exurgit enim tam systema mythicum, quam rationalismus exposito fundamento protestantismi, quod est libertas examinis et interpretationis individualis bibliorum. Hic erat rerum exitus expectandus, cum et causa suos effectus et arbor fructus suos emittere debeat. Ceterum ejusmodi systema mythicæ interpretationis et in se absurdum est, et incredulitatem prodit eorum qui illud invexerunt, ut ex mox dicendis clarius patebit.

Ad 4. D. Falso principio ducti, C. jure ac merito N. Ideo enim Heyne, Eichornius, Paulusius aliique ejusmodi homines in hanc sententiam venerunt quod assumerent 1. Verum esse fundamentum historicum scriptorum ethnicorum, cum tamen constet illos mythicas narrationes referre post plura secula a tempore quo illa gesta supponuntur, dum quæ historici hebræi et christiani supernaturalia referunt, eadem ætate qua illi scripserunt magna saltem ex parte contigerint, et eorum plerique testes oculati et pars gestorum fuerint (1). Quod assumerent 2. eandem esse rationem mythorum apud profanos scriptores et factorum supernaturalium apud scriptores sacros, cum tamen infinito, ut ita dicam, intervallo hæc ab invicem distent; mythus enim cuius origo probabilis ab ægyptiis sacerdotibus cœpit ac deinde ad alias gentes propagatus est (2), non fuit nisi involverum ad tegendas res notissimas sub mysterii velo; contra vero facta illa, quæ referuntur a scriptoribus sacris, ordinata sunt ad revelandas ignotas veritates. Quod assumerent 3. aliquam intercedere necessitudinem et convenientiam inter mythos ethnicorum et facta supernaturalia, quæ a scriptoribus utriusque fœderis perhibentur; cum tamen mythi ex imaginationis æstu, quem constanter redolent, conficti, sub turpibus plerumque figuris et imaginibus, absque scopo et nexu congesti fuerint, populosque ad pravos mores induxerint; contra vero facta supernaturalia absque apparatu et verborum ambage cum omnibus ingenuitatis ac veritatis characteribus referuntur ac veluti gesta sub illorum oculis a quibus hæc commentaria sunt scripta exhibentur; omnia simul arete consociata sunt, atque

ements bibliques, et, se manifestant au débat par les ardeurs tentatives révolutionnaires du déisme, elle est arrivée jusqu'aux temps les plus modernes par des transformations variées. » En opus protestantismi.

(1) Certe Moyses eorum quæ refert in libris Exodi et Numerorum testis extitit ocularis, imo et pars magna fuit: refert enim prodigia ingenia, quæ patrata sunt sive in Ægypto sive in deserto coram universo populo ægyptiaco et israelitico. Id ipsum dicitur, ut alios prætermittam, de apostolis Mattheo et Joanne, qui iis interfuerunt quæ litteris consignarunt, iisque pariter tradiderunt qui eorundem gestorum spectatores fuerant. Jam vero quid commune est in his narrationibus cum iis quæ ediderunt Sanchuniaton phœnicus, Berossus chaldeus, Diodorus siculus, aliique ejusmodi, qui res referunt pluribus ante seculis gestas, quæque vere ad partem mythologicam historiarum suarum spectant?

(2) Opus non est longa discussione ad hoc evincendum, cum habeamus testem non suspectum, qui id non solum affirmat, sed contendit. Tatis est Salvador in op. cit. *Jésus-Christ et sa doctrine*, tom. 1. ch. 2. *Etat des esprits et des croyances dans l'Orient et dans la Grèce* cum notis respectivis. Cf. etiam *Revue des états du Nord*, Paris 1855. tom. II. art. 1. pag. 70 seqq. *Philosophie de la mythologie* par M. Schelling.

caste saneteque ad unum conspirant, scilicet ut et Dei providentiam maximo in lumine ponant, et veri numinis cultum, virtutis amorem, horroremque vitii ubique penes populos commendent persuadeantque.

4. Denique, aliis prætermis, quod assumerent gentes omnes suam habere epocham mythologicam, non exceptis Hebræis atque christianis, cum tamen ex dictis et ex facto ipso certissime constet neque Hebræos neque christianos unquam ejusmodi epocham habuisse; illud enim inter origines ethnicae et sacras perpetuo interponitur discrimen, quod inter opus Dei et hominum inventa intercedit (1).

Ad 5. D. Id est, supposuerunt interdum etiam hæretici miracula, C. vere habuerunt N. Invidentes hæretici huic Ecclesiæ decori quod negare ipsi non potuerunt, nisi sunt miracula obtrudere; at cum consilium in irritum ceciderit, aliam viam iniverunt contemnendo Ecclesiæ a qua discesserunt miracula, aliaque charismata quibus in sanctis suis quovis tempore, ut postea ostendemus, vera Christi Ecclesia abundavit. Ad protestantes præcipue quod spectat, si penes ipsos miracula ederentur, nunquam devenissent ad systema mythicum excogitandum; cum vero nihil unquam supernaturalis apud illos eveniat, in eam plures ex illis prouere opinionem qua omnia eliminarent miracula ex populo hebraico, atque ex evangelio. Illi vero penes quos talia facta non semel contingunt, longe absunt ab absurda ac impia ejusmodi sententia. Quod si visiones lutherani Schwendenborgii aliquam celebritatem nactæ sunt, potissime repeti id debet ab illa visione in qua ipse exhibet parentem suum Lutherum detrusum ad inferos (2).

(1) Diversa, ut notum est, existunt systemata eruditorum circa rationem explicandi antiquam mythologiam. Sunt qui adoptant explicationem Evehemerii juxta quam mythologia non præfert nisi eventus historicos quorum homines auctores fuerint, dii autem non fuerint nisi duces, nautæ, viri bellicosi. Hæc explicatio historica mythologiæ ab ejus auctore et defensore Evehemeritica dicta est. Hanc expositionem avide arripuerunt epicurei utpote quæ magis congrueret ipsorum systemati, quod nulla detur providentia, et omnia casu ac fortuito eveniant. Hanc pariter magna saltem ex parte adsciverunt mythici recentiores eamque applicant sacra Scripturæ. Alii adoptant explicationem symbolicam, alii mixtam, eamque evolvit Kreuzer cum suis modificationibus in sua *Symbolica*; alii censent aut physicam aut ethicam sub mythis contineri. Alii alia ratione rem exponunt. Cf. art. cit. necnon Natalis Comitis *Mythologiæ sive explicationum fabularum* lib. X. Venet. 1581. Montaucon *L'antiquité expliquée*. Paris 1719. tom. 1. *Discours préliminaire sur l'origine de l'idolâtrie et sur les idées que les payens avaient de leurs divinités* § 4. Banier *La mythologie et les fables expliquées par l'histoire*. Paris 1753. Quidquid porro sit, ex hac ipsa varietate opinionum et sententiarum patet quam labile sit fundamentum mythicum, ut referri possit cum narrationibus biblicis.

(2) Schwendenborg enim natus est ex episcopo Sveco lutherano, et in ea secta enutritus; obiit autem an. 1772. In op. cui tit. *Vera christiana religio, continens universam theologiam notæ ecclesie ab Emmanuele Schwendenborg, Domini Jesu Christi servo*. Amstelod. 1771. pag. 481. hæc inter ceteras visionem refert. Vidit in quadam regione Lutherum audientem et superbia tumentem, qui congregabat discipulos suos, et collocabat juxta se eos qui majori zelo suam defenderant doctrinam. Lutherus modo dogmatico incessanter hæc verba ingeminabat: *sola fides justificat*. Sed heu! astitit Angelus qui ei declarat, ejusmodi doctrinam falsam esse, nec eum pervenire posse ad gloriæ regionem, quin illam deserat. Quibus verbis reformator velut a fulmine percussus est; diu recusat se subjicere, ast tandem incipit dubitare in corde suo. In alio vero itinere, Schwendenborg invenit Lutherum in tertia re-

Ceterum fanaticus hic vir qui denuo stupidum excitavit anthropomorphismum negligendus omnino est (1).

Ad 6. D. Miracula aliaque extraordinaria dona non semper ineluctabile argumentum suppeditant sanctitatis in nonnullis casibus peculiaribus, Tr. vel C. cum hæc ordinaria sunt et permanentia N. Alioquin nullam pariter vim haberent ad divinam missionem Christi et apostolorum evincendam, quod profecto adversarii non admittunt (2).

III. Obj. Saltem nullum colligi potest argumentum pro Ecclesiæ vita ex ejus fecunditate; 1. Alioquin enim peccatores, qui certe vivi non sunt, nullum fructum edere possent ex suis missionibus; 2. Nulla sectæ possent aliquo felici successu evangelium infidelibus annuntiare, cum tamen experientia contrarium evincat. 3. Notum est illud Augustini effatum, quod Christus seu Ecclesia etiam per uterum ancillarum procreet sibi filios. Ergo.

Resp. N. A. Ad 1. prob. Neg. Siquidem Christus non individuus sed societati ipsi donum fecunditatis pollicitus est: cum vero peccatores, licet sint mortui in se ipsis, sint tamen membra corporis vivi quod per ea prædicat et operatur, fit ut vi legitimæ missionis uberes interdum ex laboribus suis colligant fructus. Hac autem missione destituti sunt sectarii, utpote ab Ecclesia separati.

Ad 2. N. Experientia enim potius contrarium iuculentissime ostendit. Quamvis enim media omnia adhibuerint, ac etiam adhibeant sectæ ad infideles Christo adducendos, ut suo loco probavimus (3), nullo

gione, quæ species est purgatorii, in qua datur opera conversioni impiorum, eorum scilicet, qui aliquo crimine aut errore inquinati sunt. Tunc Angelus dicit Schwendenborgio Lutherum videri sua commenta agnoscere, spemque effulgere eum revocandi in viam rectam. « Quapropter, dicebat Lutherus, non miror quod ego erraverim, sed miror quod unus delirans tot deliros poterit producere. » Cf. etiam Moehler *Symbolique*, tom. II. pag. 510 seq.

(1) Ita in op. *Les merveilles du ciel et de l'enfer*, par Emmanuel de Schwendenborg. Trad. du latin, par A. J. P. Berlin. 1782. tom. I. n. 78. seq. ubi inter cetera scribit: « La Divinité fait le ciel, le ciel a la forme humaine, d'où l'on doit conclure que la Divinité a aussi la forme humaine; car l'humanité de Dieu est divisée; » et n. 81, 82. « L'idée que chaque homme a d'un Dieu, sous forme humaine, lui est influée du ciel, où l'on ne connaît Dieu que sous cette forme. » Demum, aliis omissis, n. 86. « Les célestes ne peuvent revenir de leur étonnement quand ils pensent et voient que des gens de ce monde, qui se croient plus éclairés que les autres, pensent que Dieu est invisible et incompréhensible, et regardent comme des sots et des imbécilles ceux qui n'en ont pas la même idée qu'eux. » At tamen hujus visionarii opera in plures linguas vertuntur, et plures sectatores inter protestantes acquirunt et defensores. Talis est indoles humani ingenii, cum semel viam veritatis deseruit!

(2) Cf. Maldonatum in cap. 7. s. Matth. v. 22. ubi copiose ostendit discrimen quod intercedit inter donum miraculorum extraordinarium in casibus singularibus, et donum istud, cum frequens et permanens est, conclusivumque: « Nam etsi non necessario sequitur, eum qui miracula faciat veram habere fidem (et in casu nostro veram sanctitatem;) tamen necessario sequitur, eam, in qua frequentia et quasi ordinaria miracula fiunt, veram esse Ecclesiam... Nulli generaliter hominum societati, nisi Ecclesiæ suæ ordinariæ faciendi miracula concessit (Deus) facultatem. Magis etiam necessarium est, quod altera ex parte per negationem ducitur, in qua miracula nulla fiunt, eam veram Ecclesiam esse non posse, quia scimus Christum Ecclesiæ suæ potestatem ad faciendam miracula dedisse. »

(3) In Tract. *De vera religione*, prop. 10.

tamen felici exitu id præstiterunt, et in irritum omnes earum conatus cesserunt. Non enim hic agitur de uno vel altero individuo, sed agitur de conversione populorum, qualem reipsa vera Christi Ecclesia operata est; ita ut nulla prorsus gens sit ad Christum adducta, quæ conversionem suam non referat illi acceptam (1). Hæc est illa mira fecunditas quæ ineluctabile prorsus perhibet argumentum vitæ quæ a Christo prædita est unica ejus sponsa.

Ad 3. D. In ordine ad valorem baptismi ab hæreticis collati, C. in ordine ad hæreticorum fecunditatem in gignendis Christo filiis N. Augustinus enim illud protulit effatum ad dissolvendam difficultatem rebaptizantium, qui contendebant nullum esse baptismum ab hæreticis administratum eo quod solius sponsæ Christi proprium sit filios ei procreare (2). Nunquam vero aut s. Augustinus aut patres reliqui in sectis agnoverunt illam fecunditatem de qua loquimur, imo iis aperte eandem denegarunt (3).

CAPUT III. — De Ecclesiæ notis.

Si Ecclesia Christi vivens est vi mutui illius commercii quod ei vindicavimus inter animam et corpus quibus constat, debet necessario distingui ab iis notis ac spuris societatibus, quæ sibi Ecclesiæ gloriam vindicant, ac nomen quidem habent quod vivunt, at reipsa mortuæ sunt. Deprehendi autem debet vera Christi Ecclesia per signa, quæ in omnium oculos facile incurrant, ac illius ita sint propria ut nulli alii societati quæ Christi non sit, convenire possint. Hæc porro signa, characteres, seu indicia ea sunt quæ vulgo notæ nuncupamus (4).

Hæ notæ quæ præstant ut cognitio nobis veræ Ecclesiæ affulgeat, non debent ad arbitrium confingi; alioquin unaquæque secta prius notas quæ magis sibi arriserint reperit, easque sibi deinceps adjudicabit, ut se unice veram esse Christi Ecclesiam inferat; nullusque erit controversiæ exitus, uti reipsa ab hæreticis semper factum est (5). Debent proinde

(1) In tract. *De vera religione*, prop. 10.

(2) Cf. in lib. I. *De baptismo* cap. 10. n. 14.

(3) Nota sunt verba Tertulliani quibus graphice hæreticos depingit in lib. *De præscriptis*, cap. 42. « De verbi administratione quid dicam, cum hoc sit negotium illis (hæreticis), non ethnicos convertendi, sed nostros evertendi? Hanc magis gloriam captant, si stantibus ruinam, non si jacentibus elevationem operentur... Nostra suffodiunt ut sua ædificent. » Cf. in hunc textum notas P. La-Cerda n. 244. seq.

(4) Bellarminus lib. IV. *De ecclesia militante* cap. 11. tres conditiones assignat, quæ concurrere debent ad veras notas constituendas, ac 1. quod debeant esse propriæ et non communes; 2. debeant esse notiores ea re cuius sunt notæ; 3. debeant esse inseparabiles a vera Ecclesia cuius notæ sunt: quas quidem conditiones ibidem fuse evolvit.

(5) Cf. Bellarm. loc. cit. ubi recenset notas ab hæreticis excogitatas, ostenditque eas insufficientes ac ineptas esse ad propositam inquisitionem; sunt autem 1. vera et incorrupta prædicatio evangelii; 2. legitima administratio baptismi; 3. legitimus usus eucharistiæ; 4. legitimus usus clavium; 5. legitima electio ministrorum; 6. oratio publica, psalmodia et catechismus lingua vulgari; 7. mysterium crucis, id est, tribulationes intus et extra; aliaque ejusmodi postea invectæ.

Etiam Guillelmus Palmer in op. cit. *De ecclesia Christi*, par. 1. cap. excludit has diversas notas, præsertim eam quæ statuitur in veritate doctrinæ, cum maxima hominum pars idonea non sit ad examen istud instigandum, et tamen quælibet secta contendat se tenere veram et ortho-

notæ ex intima ac essentiali ipsius Ecclesiæ a Christo institutæ constitutione sua sponte enasci.

Cum vero ex hæcenus vindicatis Ecclesia a Christo fundata constet, ad modum viventis humani individi, anima, corpore et vita quæ vi utriusque conjunctionis et commercii exurgit, sequitur non alias notas veræ Christi Ecclesiæ assignari posse quam quæ ex ejusmodi constitutione ac natura profluunt. Eæ autem sunt unitas, sanctitas, catholicitas et apostolicitas, quas nempe jam a IV. rei christianæ seculo recensuerat concilium Constantinopolitanum in fidei symbolo illis verbis: « Credo unam, sanctam, catholicam et apostolicam Ecclesiam (1). »

Has igitur et non alias esse veræ Christi Ecclesiæ notas, nec ulli prorsus societati, præterquam soli Ecclesiæ Romanæ convenire seu competere posse ostendendum nobis est. Quod quidem præstare insequentibus propositionibus aggredimur.

PROPOSITIO I. — Veræ Christi Ecclesiæ notæ sunt unitas, sanctitas, catholicitas et apostolicitas.

Quamvis nonnulla dixerimus in tractatu *De vera religione* (P. II. prop. IV) de Ecclesiæ unitate, quæ tamen illic disseruimus non debent permisceri cum iis de quibus in præsentia agimus. Etenim illic de unitate disseruimus prout Ecclesiæ proprietates essentialis est, hic vero eam pertractamus quatenus est indicium externum, character, signum aut nota externa qua ducimur ad illam Ecclesiam cognoscendam quæ tali proprietate prædita est: quod et de notis reliquis est intelligendum. Proprietates enim intimæ sunt et ad rei essentiam pertinent; notæ autem sunt extrinsecæ, atque essentiali ac proprietati non manifestiones, quæ ex intrinsecis proprietatibus efflorescunt. Nonnulla tamen et de his proprietatibus ob materiae necessitudinem hic adjicere debemus.

Verum priusquam has notas veræ Ecclesiæ Christi vindicemus, nonnulla præmonenda sunt tum de notis ipsis, tum de earum natura et ordine genetico, seu ratione qua altera ex altera gignitur, ut inde demum inferamus ita se illas habere per modum unius, ut vel omnes vel nulla competat Ecclesiæ.

Itaque imprimis deprehendimus hæc notas extrinsecas necessario originem ducere ab ipsa rei natura, seu ab essentiali Ecclesiæ constitutione prout a Christo instituta est, ita ut ex ipsis vera Christi Ecclesia veluti a sua externa specie et physionomia internoscatur, et discernatur a quavis societate, quæ Christi non sit. 2. Ab eisdem notis nec solam animam, nec solum corpus Ecclesiæ debere nobis pateferi, sed utrumque simul prout in mutuo commercio Christi doctrinam. Ea tamen hic interserit, quæ nobis non probantur, et suo loco excutiemus.

(1) Hæc autem non sunt nisi explicita expositio notarum, quæ in symbolo apostolico continentur illis verbis: « Credo sanctam Ecclesiam catholicam. » Nam *ecclesia* in singulari numero ponitur, ac propterea una significatur, quæ dicitur *sancta et catholica*; quod si Ecclesia catholica est, debet necessario pariter esse *apostolica*, ut ex dicendis perspicuum fiet. Quod vero spectat ad alias sive plures sive pauciores notas assignatas a nonnullis patribus et theologis, illæ vel redeuntur ad quatuor recensitas, vel eas implicite continent.